

August KOVAČEC
Filozofski fakultet, Zagreb

ZAŠTO SKOKOVI ETIMOLOŠKI SUSRETI

Razred za filologiju JAZU^{*)} odlučio je da se povremeni znanstveni razgovori o pitanjima etimologije, što se organiziraju pod Akademijinim pokroviteljstvom, ubuduće održavaju pod imenom *Skokovih etimoloških susreta*. Razlozi su takvoj odluci višestruki, ali je najvažniji svakako taj što je Petar Skok nedvojbeno ne samo najveći etimolog koji se pojavio na hrvatskim i južnoslavenskim prostorima nego i jedan od najznačajnijih istraživača etimologije u europskim okvirima. Pritom nije, dakako, bilo bez važnosti ni to što se ove godine (g. 1990) navršava 85 godina otkako je mladi Petar Skok u Beču (g. 1905) obranio doktorsku disertaciju *Die mit Suffixen -ācum, -ānum, -ascum und -uscum gebildeten südfranzösischen Ortsnamen* koja je sve do danas ostala jednim od temeljnih djela za toponomastiku Francuske, i što se napunilo 16 godina otkako je dovršeno posthumno izdavanje njegova velikog četvorosveščanog *Etimologijskog rječnika hrvatskoga ili srpskoga jezika* (Zagreb, 1971-1974). Onako kao što se u svome prvom objavljenom lingvističkom radu (disertacija mu je izišla u "Beihefte ZfrPh", heft II, Halle a. S., 1906, str. XI + 265) Skok obilato služio metodologijom etimološke raščlambe, i time se kao dvadesetpetogodišnji mladić u europskoj romanistici nametnuo kao nezaobilazan autoritet, tako se i posmrtno objavljeni *Etimologijski rječnik* može, u stanovitom smislu, promatrati kao sinteza Skokova polustoljetnog pregalaštva na polju etimologije i lingvistike općenito. Kako god bilo, ukupan jezikoslovni rad Petra Skoka od početka je do kraja prožet intenzivnim zanimanjem za etimologiju i proučavanje etimoloških pitanja, a neosporni rezultati do kojih je na tom području došao čine Petra Skoka jednim od najvećih hrvatskih lingvista koji je znanstvenom razinom svojih radova osigurao sebi visoko mjesto u međunarodnoj lingvističkoj znanosti.

*) Od g. 1991. HAZU.

Okrugle obljetnice nisu neophodne da bismo se prisjetili Petra Skoka, a nisu neophodne jednostavno zato što Skokovo djelo nije samo dio hrvatske znanstvene i kulturne baštine, kojoj se povremeno valja obraćati radi potvrđivanja svoga identiteta, nego to djelo svojim najvećim dijelom još uvijek ostaje znanstveno-lingvistički aktualno. Osim možda za rijetka književna i druga umjetnička djela prolaznost je svojstvo svega što su stvorili ljudi, pa tako i znanstvena djela s vremenom gube na izravnoj aktualnosti. Zato je posve razumljivo što su pojedinci iz Skokovih djela, ili po obavijesti koju donose ili po metodologiji kojom se služe, danas kadšto donekle izbljedjele ili se pak pokazuju kao jednostrane u pristupu. No promatrana u svojoj ukupnosti Skokova lingvistička ostavština još uvijek odiše svježinom pionirskog pothvata koji je svojim najvećim dijelom odolio vremenu i ostao znanstveno neprevladan. Skokovi radovi nisu samo izvor za solidnu povijesnu obavijest nego istodobno i izvor ideja kojima će se napajati još mnogi naraštaji lingvista, osobito etimologa. Svojom polustoljetnom znanstvenom i nastavničkom djelatnošću Petar Skok je ostavio dubok trag u lingvistici, a po broju objavljenih radova (studija, članaka, recenzija, knjiga,.....) svrstava se među najplodnije naše jezikoslovce.

Donekle u duhu pozitivističkog enciklopedizma s kraja 19. i početka 20. st., Skok se nije usredotočio samo na lingvistiku i samo na romanistiku. Što zbog vlastita zanimanja što pak zbog nastavnih obveza, sustavno je pratio književnu povijest i književnu teoriju te francusku, talijansku i druge romanske književnosti, pomno se obavješćivao o dosezima arheologije i povijesti, folkloristike i etnologije jadranskog, balkanskog, sredozemnog i panonskog prostora, živo pratio razvoj slavistike, germanistike, indoeuropeistike, balkanologije, a uz neophodno poznavanje klasičnih i romanskih jezika te njemačkoga sustavno se i temeljito — prvenstveno radi potreba svojih lingvističkih istraživanja — uputio u slavenske jezike i jezike južnoslavenskog okruženja kao što su albanski, novogrčki, turski, mađarski. Malo je znanstvenika koju su poput Skoka uspjeli spojiti temeljitost i kompetentnost s vrlo širokim krugom interesa.

* * *

Petar Skok (1881—1956) rodio se u Jurkovu selu u Žumberku. Još kao gimnazijalac u Rakovcu kraj Karlovca počeo se baviti književnom kritikom, a kroz mnogobrojne prikaze i analize djela hrvatskih pisaca na prijelomu stoljeća potvrdio se kao kritičar istančanih estetskih kriterija i velike erudicije. Ali je ovaj blistavi izlazak na scenu književne kritike ipak ostao samo epizoda, premda mu je u povijesti hrvatske književnosti osigurao časno mjesto. Skok će se doduše u toku cijeloga života povremeno vraćati književnim temama, ali je ubrzo nakon prvih javljanja u kritici promijenio polje svojih interesa. Na studiju u Beču gdje

je između 1900. i 1904. studirao romanistiku, germanistiku i indoeuropeistiku. Skok će svoju pozornost gotovo u potpunosti usredotočiti na lingvistiku. Pod utjecajem bečkih profesora, a osobito romanista Wilhelma Meyer-Lübkea, on je usvojio poredbeno-povijesni pristup proučavanju jezika na mladogramatičarskim metodološkim osnovama i formirao se kao lingvist komparatist i povjesničar jezika. Među mnogobrojnim Meyer-Lübkeovim učenicima Skok se osobito isticao svojom darovitošću i erudicijom, pa mu je njegov učitelj — kako u ocjeni doktorske disertacije tako i u izvještaju za mjesto redovitog profesora romanistike na Filozofskom fakultetu u Zagrebu — prerekao značajno mjesto u romanistici.

Kao profesor njemačkog i francuskog jezika te stenografije na realnoj gimnaziji u Banjaluci — gdje je radio 13 godina, od 1904. do 1917. — Skok će se lingvistici posvetiti u potpunosti. No iako će i od sada povremeno objavljivati priloge o francuskoj toponomastici i općeromanskoj leksikologiji i etimologiji, on će se sve više okretati proučavanju ostataka latinskoga i romanskih jezika u južnoslavenskim jezicima i njihovim dijalektima, kao i razvoju balkanskog latiniteta općenito. U Jagićevu časopisu "Archiv für slawische Philologie" već je 1906. (N° XXVIII, str. 467-488) objavio rad *Einige Lehnwörter im Kroatischen*, a g. 1907. (N° XXIX, str. 477-480) rad *Einige serbokroatische Lehnwörter*. Romanskim će se elementima baviti u radu *Zur Kunde des romanischen Elements in der serbokroatischen Sprache* u časopisu "Zeitschrift für romanische Philologie" (1912, N° XXXVI, str. 641-656), s tim da će o istoj temi pisati u više nastavaka (*Neue Beiträge zur Kunde....*, ZfrPh, XXXVIII, str. 544-553, XLI, str. 147-152 i 755-756), a romanskim utjecajima na južnoslavenske jezike baviti će se i u priložima koje je objavljivao u drugim publikacijama, npr. u "Časopis pro moderni filologii a literaturi" (1913, N° III, 403-405; *Prispěvky ke vlivu románštiny na jazyky jihoslovanské*) te u glasilu Bečke akademije "Anzeiger der phil. hist. Klasse der Akad. der Wiss." (1914, N° VI; *Vorläufiger Bericht über eine toponomastische Studienreise in Norddalmatien*). Pošto je g. 1912. habilitirao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, najprije je od 1917. do 1919. radio kao privatni docent za poredbenu romansku filologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, zatim od 1919. do 1920. kao honorarni docent za francuski jezik i književnost i napokon od 1920. kao redoviti profesor za romansku filologiju na istom fakultetu. Mjesto sveučilišnog profesora omogućilo mu je da se u potpunosti posveti tematici kojom se počeo baviti u Banjaluci. Proučavajući romanske ostatke u južnoslavenskim idiomima Skok će u mnogobrojnim radovima u toku idućih desetljeća nastojati sagledati opće bitne elemente sraza između romanskih i slavenskih naroda, kultura i jezika na balkanskim prostorima, a kroz proučavanje jezika nastojat će prodrijeti do tamnih mjesta u povijesti narodā i kulturā.

Vrlo blisko ovom tematskom krugu ostaje i drugo Skokovo opsežnije kapitalno djelo *Pojave vulgarno-latinskog jezika na natpisima rimske provincije Dalmacije* ("Djela JAZU", br. XXV, Zagreb 1915, XIII + 130 str.) koje će kasnije doživjeti i dopune ("Starinar", Beograd, 1922, br. I, str. 121-143). Valja napomenuti da je ova Skokova studija jedno od prvih djela u romanistici koje nastoji sistematizirati regionalne značajke vulgarnog latiniteta. Na toj će osnovici, i kao neke vrsti njezin nastavak, nešto kasnije izrasti Skokova temeljna serija studija *Zum Balkanlatein* (1928, ZfrPh, N° XLVIII, str. 398-413; 1930, N° L, str. 484-532; 1934, N° LIV, str. 175-215, 424-499; g. 1934. *Zum Balkanlatein* izlazi i kao posebna knjiga, Halle/Saale, 117 + 2 str.). Taj niz studija zapravo je sinteza o balkanskom vulgarnom latinitetu u kojoj je Skok, među ostalim, etimološki obradio ostatke latiniteta, romanizme u južnoslavenskim i drugim balkanskim jezicima, ali prije svega hrvatske romanizme. Iako mnogo toga iz ove građe nije ušlo u Skokov *Etimologijski rječnik.....*, gotovo bi se moglo reći da *Zum Balkanlatein* čini njegovu osnovicu i njegov početak. Vrlo široka dokumentacija iz starih tekstova i obilje podataka iz živih narodnih govora na terenu pružaju u toj studiji osnovicu za rekonstrukciju povijesti riječi i utvrđivanje etimologije; *Zum Balkanlatein* je jedno od ključnih Skokovih djela.

U okviru proučavanja balkanskog latiniteta Skok, dakako, nije mogao zaobići žive romanske idiome Balkanskog poluotoka u njegovoj unutrašnjosti kao ni dalmatski jezik na istočnoj obali Jadrana koji se prestao govoriti između XI. i XIX. st. Posebice su ga zanimali romanski jezici na prostorima južnoslavenskih zemalja jer se za Skoka povijest zemlje i naroda prepleće s poviješću jezika; lingvističkom, prvenstveno etimološkom analizom mogu se rekonstruirati mnogi elementi ili faze u povijesti društva što ih dokumenti nisu zabilježili. Uostalom, za narode u unutarnjem dijelu Balkanskog poluotoka jezična građa često pruža jedina svjedočanstva o njihovoj povijesti u ranijim razdobljima. Time se tumači Skokovo zanimanje za rumunjske i albanske jezične probleme, a posebno za pitanje rumunjsko-slavenskih i rumunjsko-albanskih jezičnih odnosa. Prve značajne priloge s područja valahistike ('rumunjstike') Skok je objavio g. 1923. (*Slave et roumain*, "Revue des Etudes Slaves", N° III, str. 69-77; *Des rapports linguistiques slavo-roumains*, Slavia, N° II, str. 485-494), a nedugo poslije njima će dodati i jednu od svojih rijetkih znanstvenih polemika *Gibt es altgermanische Bestandteile im Rumänischen* (1925, ZfrPh, N° XLIII, str. 187-194) u kojoj uvjerljivim argumentima osporava mogućnost postojanja starogermanskih elemenata u rumunjskom. U studiji *Contribution à l'étude des rapports albanoroumains* ("Revista filologică", Cernăuți, 1927, N° I, str. 35-40, 267) Skok na temelju etimološke analize vokabulara iznosi svoja gledišta o mjestu i vremenu formiranja i rumunjskog i albanskog jezika. U godinama koje su uslijedile izašlo je nekoliko njegovih temeljnih recenzija valahističkih publikacija. Već g. 1927. u

"Glasniku Skopskog naučnog društva" (br. III, str. 293-308) izašao je njegov rad *Iz rumunske literature o balkanskim Vlasima* gdje mu je znansvena analiza i kritika nekoliko rumunjskih tekstova o toj temi povodom da izloži prebogatu vlastitu građu koju je prikupio i iz tekstova i na terenu, te da magistratno osvjetli ulogu Vlaha u jezičnoj povijesti Balkana i južnih Slavena. Unutar tih tematskih okvira, za hrvatsku je jezičnu povijest posebno važna Skokova iscrpna recenzija knjige Sextila Pușcariua *Studii istroromâne* ("Slavia, N° VIII, 1928, str. 605-628). Ta je studija zapravo sustavno i argumentirano izlaganje o značenju vlašskog elementa u povijesti zapadnog dijela Balkanskog poluotoka, a u njoj se istodobno pokušava naći odgovor na trnovito pitanje jesu li srednjovjekovni Vlasi autohtono romansko stanovništvo zapadno od bugarsko-srpske granice ili pak doseljenici iz Dacije. Skok ujedno pokušava naći odgovor na pitanje u kakvoj su vezi srednjovjekovni Vlasi o kojima dosta obilno govore povijesni izvori iz Srbije (XII-XIV. st.) i Vlasi u Bosni i Hrvatskoj.

Bavljenje rumunjskim i romanskim elementima u albanskom dovest će Skoka nužno do ilirskih tema. Već 1923. objavio je *Studije iz ilirske toponomastike* ("Arhiv za arbansku starinu, jezik i etnografiju", Beograd, br. 1, str. 1-26), zatim g. 1926. studiju *Zur illyrischen Ortsnamenkunde* ("Festschrift Kretschmer", Beč, str. 252-256) i g. 1931. *Beiträge zur thrakisch-illyrischen Ortsnamenkunde* ("Zeitschrift für Ortsnamenforschung", N° VII, str. 34-35, 160-162). Istodobno je objavio i niz manjih radova koji se tiču isključivo albanskog jezika. Danas možda pomalo budi nevjericu Skokovo dovitljivo rekonstruiranje nezasvjedočenih ilirskih i tračkih elemenata na temelju malobrojnih toponima, kao i malo nastojanja da se odvoji ono (vrlo malo) što se o tim jezicima može pouzdano znati od onoga u što ne možemo biti sigurni. No valja imati na umu da je još uvijek riječ o razdoblju kada se vjerovalo o posvemašnjoj pouzdanosti rekonstruiranih oblika ako je rekonstrukcija bila izvedena s pomoću besprijeorne metodologije. Na polju albanologije, čini se, Skok je dao nekoliko prvorazrednih priloga. Tako je njegovo etimološko rješenje za varijante albanskoga postponiranog određenog člana muškog roda *-i* i *-u*, koje on svodi na demonstrative za blisko i udaljeno, omogućilo među ostalim i Henriku Bariću da prilično uvjerljivo dovede u vezu albanski s tračkim, odnosno da u makedonskom i armenkom postponiranom određenom članu — koji se temelje na razlikovanju triju lica ili triju stupnjeva demonstrativnosti — vidi rezultat razvoja jedne supstratske tračko-frigijske značajke.

Iz bavljenja pojedinačnim balkanskim jezicima prirodno je proizašlo i Skokovo zanimanje za pitanja balkanske lingvistike u arealnom i tipološkom smislu (*Balkanistika*, "Glasnik Jugoslovenskog profesorskog društva", br. XIV, 1934; *But et signification des études balkaniques* /u suradnji s M. Budimirom/, "Revue Internationale des Etudes Balkaniques", N° I, 1934, str. 1-29; *Restes de*

la langue turque dans les Balkans, RIEB, N° I, str. 247-260; *Balkanski jezici* /u suradnji s Kr. Sandfeldom/, "Knjiga o Balkanu", I, 1936, str. 268-275). Kao dobar poznavalac svih balkanskih jezika (kako modernih tako i starih), kao vrstan znalac pisanih dokumenata (od bizantskih do turskih) za balkansku jezičnu i političku povijest, Petar Skok je u međuratnom razdoblju bio uz Kr. Sandfelda, N. Jokla i H. Barića jedan od najboljih poznavalaca lingvističkih aspekata balkanistike i jedan od glavnih animatora istraživanja na tom polju. Njegove studije o imenima mjesta u Porfirogenetovu djelu *De administrando imperio* (*Ortsnamenstudien zu De adm. imp. des Kaisers Constantin Porf.*, ZONF, N° IV, 1928, str. 213-243; i dr.) i u Prokopijevim popisima (*De l'importance des listes toponomastiques dans Procope pour la latinité balkanique*, "Actes du IVe Congrès international des Etudes Balkaniques", Sofija, 1934 /1935, t. IX, str. 160 i dr.) dragocjene su za početke povijesti balkanskih romanskih jezika i za tumačenje njihova razvoja.

Skok je rado isticao kako je osnovna zadaća naše romanistike proučavanje romanizama u južnoslavenskim idiomima i proučavanje romanskih idioma na južnoslavenskom etničkom prostoru. On je bio svjestan velike važnosti što je, i za hrvatsku jezičnu povijest i za romanistiku, ima to što se na istočnoj obali Jadrana razvio autohtoni romanski jezik, dalmatski, koji je, i kad je nestao, ostavio mnogobrojne tragove u toponimiji i lokalnim govorima. Uz Mattea Giulia Bartolia, utemeljitelja dalmatistike, Skok je do danas ostao neosporno najveći autoritet za pitanja dalmatskoga, a iz njegove su škole izašla i dva najbolja suvremena poznavaoa dalmatističkih pitanja i metodološki obnovitelji dalmatistike Žarko Muljačić i Vojmir Vinja. Za to se područje osobito ističe niz studija što je između 1927. i 1938. izlazio u "Archivio glottologico italiano" pod naslovom *Studi toponomastici sull'isola di Veglia* jer je tu prikupio impozantnu građu s terena i podvrgnuo analizi Bartolijeve stavove. Slično je na temelju građe iz starih dokumenata, iz književnih djela, na temelju građe s terena koju su mu prikupili informanti nastojao rekonstruirati bitne značajke dubrovačkog (raguzejskog) dalmatskog u odnosu na sjeverni dalmatski i na Romaniju (*Les origines de Raguse*, "Slavia", N° X, 1931, str. 449-498; *Iz dubrovačkog vokabulara*, "Zbornik u čast M. Rešetara", 1931, str. 429-433 i dr.). Dalmatskim temama Skok će se intenzivno baviti do kraja života. Na dalmatske studije prirodno se nadovezuje i njegovo proučavanje istroromanskog, ili predmletačkog istriotskog kako ga je u početku nazivao (*Contribution à l'étude de l'istriote prévénitien*, "Mélanges dédiés à la mémoire de Prokop M. Haškovec par ses amis et ses élèves", Brno, 1936, str. 310-315; *Considération générales sur le plus ancien istro-roman*, "Sache, Ort und Wort, Jakob Jud zum sechzigsten Geburtstag...", "Romania Helvetica", Vol. 20, Genève-Zürich, 1942, str. 472-475). Za istroromanski su se problemi komplicirali političkim implikacijama, jer su mnogo-

brojni talijanski lingvisti od autoriteta dokazivali kako je istriotski samo oblik sjevernotalijanskoga, želeći time dokazati pravo Talijana na Istru. Skok je pokazao kako istroromanski danas jest temeljito venezijaniziran, ali je istodobno naveo niz dokaza da je u svojim prvobitnim značajkama to bio autohtoni romanski idiom, drugačiji od talijanskoga, i koji je činio prijelaz između dalmatskoga i zapadne Romanije.

Svestrano proučavajući jezične odnose na Balkanu Skok je uspio dati glavne naznake za rješavanje temeljnih pitanja romansko-hrvatske jezične simbioze na istočnoj obali Jadrana kao i instrumentarij za razlučivanje supstratskih i superstratskih romanskih elemenata u hrvatskim i drugim južnoslavenskim govorima. Rezultate svojih istraživanja nastojao je izložiti i u popularnijem obliku (*Naša pomorska i ribarska terminologija*, Split, 1933, 184 str.; *Dolazak Slovena na Mediteran*, Split, 1934, 276 str.; *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima*, Zagreb 1952, I-II, i dr.), ali i u takvim izdanjima zadržava jasan znanstveni pristup. Jednako je tako vodio brigu o tome da sastavi odgovarajuće sveučilišne udžbenike. Osim udžbenika za metodiku nastave francuskog jezika i udžbenika za francusku književnost (*Metodologija francuskog jezika*, Zagreb 1939; *Francuska književnost XIX. i XX. vijeka*, Zagreb 1939) objavio je i dva opsežna i temeljita romanistička priručnika za potrebe sveučilišnog studija (*Pregled francuske gramatike*, Zagreb, I 1938, II 1939; *Osnovi romanske lingvistike*, Zagreb 1940, I-III). *Pregled francuske gramatike* nije samo sintetički pregled dotadašnjih dostignuća nego i kontrastivni opis francuskoga u odnosu na hrvatski davno prije pojave kontrastivne lingvistike. Osnovi romanske lingvistike, opet, izlažu načela opsežne discipline kojoj je sâm autor dao temeljnih priloga, a više desetljeća svrstavali su se među najbolje priručnike romanske lingvistike.

Iako se od samoga početka formirao u duhu mladogramatičarske metode i njezina pozitivizma i historicizma, a tim je načelima do kraja nastojao ostati vjeran, Skok nije mladogramatičarski pristup shvaćao kao dogmu. Izravno poznavanje lingvističke geografije, pa i osobne veze s Bartolijem i drugim lingvistima, omogućili su Skoku da jasno uoči prednosti prikupljanja građe po metodologiji geografske lingvistike i da tu građu raščlanjuje i tumači u svjetlu takvih pristupa. Plodotvornost takvih utjecaja jasno dolazi do izražaja osobito u njegovim kasnijim radovima (*Leksikologijske studije*, "Rad JAZU", 272, Zagreb 1948; *Prilog metodu proučavanja romanizama u hrvatskom ili srpskom jeziku*, "Zbornik radova Filozofskog fakulteta", I, Zagreb, 1951 i dr.) pa tako i u dokumentaciji i interpretaciji mnogobrojnih jedinica u njegovu *Etimologijskom rječniku*.... : građa za pojedine natuknice lako bi se mogla prikazati u obliku karata jezičnog atlasa.

Sustavnim bilježenjem romanizama u živim južnoslavenskim govorima i u starim dokumentima Skok je vrlo brzo došao do uvjerenja da onaj tko želi

proniknuti u sve probleme dalmatskoga ili istroromanskoga mora istodobno biti i kroatist, slavist, odnosno da solidno proučavanje hrvatskih govora uz obalu i na otocima nije moguće bez stanovitih znanja o dalmatskom i mletačkom. Kao što se zalagao za svestrane veze lingvistike s poviješću, arheologijom, etnologijom, folkloristikom itd., tako se zalagao i za unutarlingvističku "multidisciplinarnost". Budući da je tako široko pristupao povijesti balkanskog latiniteta i jezičnoj povijesti Balkana, budući da je strogo pozitivistički insistirao na što potpunijoj jezičnoj dokumentiranosti u vremenu i prostoru, Petar Skok kao da je od samoga početka svoga rada sustavno pripremao svoj *Etimologijski rječnik*... Kako je bio odviše uronjen u svoje studije da bi imao vremena razmatrati i pitanja političkog pragmatizma, kako je bio politički zanesenjak i laik koji je naivno vjerovao u fraze o jugoslavenskom jedinstvu i uzajamnosti, kako je bio legalist koji je kadšto prerevno znao izraziti svoju lojalnost velikosrpskoj dinastiji, Skok je g. 1942. bio umirovljen i udaljen sa Sveučilišta. To je imalo za posljedicu da je nakon II. svjetskoga rata, čak i onda kada mu se to nije upisivalo u dobro, isticao svoje hrvatstvo i uporno nastojao braniti hrvatske interese gdje god je njemu to bilo moguće. No u tijeku triju godina koliko je bio izvan Sveučilišta, on je počeo sistematizirati ranije prikupljenu i etimološki obrađenu građu, koju je očigledno bio pohranio u svojoj kartoteci.

Rukopis *Etimologijskoga rječnika hrvatskoga ili srpskoga jezika* od oko 10.000 kartica, što ga je Skok ostavio iza sebe, nije bio, u strogo tehničkom smislu riječi, dovršeno djelo. Pojedini se članci među sobom razlikuju i po strukturi i po stupnju dorađenosti: jedni su samo skice, preliminarna građa ili zbir pitanja, dok drugi predstavljaju do pojedinosti razrađene etimološke analize i povijest pojedinih riječi. Upada u oči na primjer vrlo pomna i temeljita obrađenost najvećeg dijela romanističke i balkanističke građe nasuprot stanovitoj shematičnosti u strukturi pojedinih čisto slavističkih jedinica, a osobito baltističke komponente. Ako netko to želi, može Skoku prigovarati da je insistirao na proučavanju glasovnog izraza riječi a da je u stanovitoj mjeri zapostavljao semantički sadržaj. U svakome od tih prigovora ima istine i svaka objektivna analiza Skokova rječnika mora o tome voditi računa, ali ne bi valjalo smetnuti s uma da je sve to uglavnom u duhu metodologije razdoblja u kojem je Skok živio i radio. Ali pri svemu tome valja voditi računa da je Skok svoj golemi rječnik napisao a da za takav posao nije bio obavljen najveći broj uobičajenih i nužnih predradnji. Upornim promišljenim i sustavnim radom Skok je gotovo sam samcat uspio prikupiti takvu građu kakvu su inače kadri prikupiti samo specijalizirani instituti s velikim brojem suradnika. Nove metodološke spoznaje i nove "tehnologije" u etimološkim istraživanjima, moguća naknadna otkrića novih materijalnih podataka, zacijelo će nam omogućiti da dođemo do novih etimoloških rješenja, da Skoka u pojedinim slučajevima dopunimo, ispravimo ili

opovrgnemo; za sada, čini se, ipak samo u pojedinostima. Nema nikakve dvojbe da će Skokov *Etimologijski rječnik...* još dugo ostati nezaobilazno polazište svakome tko se bude želio baviti istraživanjem etimologije hrvatskoga jezika, pa i drugih jezika na ovim prostorima.

Skokovo je djelo zaključeno prije gotovo četiri desetljeća, ali do danas nije izgubilo na važnosti, osobito što se tiče njegove etimološke komponente. Razlozi aktualnosti Skokova djela su višestruki. Danas kada se i u humanističkim disciplinama zagovara što uža specijalizacija, kada su sve više u modi stručnjaci isključivo za jedan jezik ili za jednu književnost, kada proučavatelji sinkronijske dimenzije jezika često jedva što znaju o razvoju jezika kojim se bave, kada je moguće biti lingvist bez elementarnog poznavanja povijesti itd., Skokovo je djelo razložnim dokazom o svrsishodnosti prožimanja humanističkih disciplina i o njegovoj nužnosti u etimologiji, kao i svjedočanstvo o mnogoslojnosti jezičnog fenomena. Unatoč stalnom napretku metoda etimološke analize i mogućim novim spoznajama na polju etimologije, Skokov *Etimologijski rječnik...* još će dugo ostati nezaobilazni korpus ne samo jezične građe nego i temeljnih etimoloških rješenja za svako etimološko istraživanje hrvatskog jezika, pa i drugih jezika ovih prostora. Upravo Skokova etimološka proučavanja pokazuju kako etimologija nije disciplina koja je sama sebi svrhom, koja se svodi na složene 'tehlike', nego se s pomoću etimologije mogu rekonstruirati mnoge nezabilježene karike društvene, političke, kulturne itd. povijesti, a to je osobito važno za jezike s oskudno sačuvanim tekstovnim potvrdama za minula stoljeća kao što je to bilo kod većine balkanskih naroda. Napokon, često se ističe kako se etimologije ne traže nego se nalaze. To ujedno znači da je za uspješno bavljenje etimologijom neophodna golema i svestrana naobrazba, a po tome je etimologija jedna od najtežih lingvističkih disciplina. No vrlo često za uspješno bavljenje etimologijom erudicija i poznavanje tehnike i metodologije nisu dovoljni: za etimologiju je neophodan i "dar", pa je ona u stanovitom smislu istodobno i znanost i umijeće. A Skok je posjedovao i golemu erudiciju i onaj osobiti "dar" za naslućivanje i pronalaženje etimologija i po tome je bio jedan od najvećih etimologa. No i za one kojima obje ove komponente nisu dane, etimologija shvaćena kao povijest riječi ostaje prebogat izvor spoznaja o naravi ljudskog jezika i o prepletenosti razvoja društva i razvoja jezika.

PETAR SKOK (1881—1956)

Résumé

Formé dans l'esprit de la méthode néogrammairienne, Petar Skok excellait, dès le début de sa carrière de linguiste, dans le domaine des recherches onomastiques et étymologiques. Sa thèse de doctorat traitant de la toponymie de France, soutenue à Vienne en 1905 où l'auteur n'était âgé que de 25 ans, a conservé jusqu'à nos jours la valeur d'un travail de maître et reste toujours un point de départ indispensable pour tous ceux qui veulent aborder les problèmes de la toponymie française. Élu professeur de philologie romane à l'Université de Zagreb en 1920, Petar Skok s'oriente de plus en plus vers l'étude de la latinité balkanique et des survivances latines et romanes dans les langues balkaniques, plus particulièrement dans les langues slaves du sud. C'est en suivant cette direction des recherches que Skok entreprend une étude systématique des éléments romans en croate pour aboutir peu à peu à l'étude de l'histoire du vocabulaire croate en général. Cette entreprise de longue haleine sera couronnée par un *Dictionnaire étymologique de la langue croate ou serbe*, publié après la mort de l'auteur (I-IV, 1971-1974). Bien que la méthode et les résultats de ce dictionnaire soient sujets, par endroits, à une série de remarques critiques, il n'en reste pas moins que c'est une des contributions les plus importantes du XXe siècle dans le domaine de l'étymologie des langues slaves du sud et des langues balkaniques.